

KLAGE PÅ KARAKTERER

Videregående opplæring

Veiledning til faglærere

BEGRUNNELSE FOR KARAKTER VED KLAGE PÅ STANDPUNKTKARAKTERER

April 2010

INNLEDNING

Den enkelte faglærer skal ha grundig kjennskap til det regelverket som gjelder ved fastsetting av og klage på karakterer. Det er også nødvendig å ha noe kjennskap til sentrale bestemmelser i forvaltningsloven.

Lov og forskrift finnes på lovdata (www.lovdata.no).

- Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) - 17.07.1998 nr. 61
- Forskrift til opplæringslova – 23.06.2006 nr. 724
- Lov om behandlingssmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) – 02.10.1967 nr.00

Denne veiledningen er en innføring i de **formelle** kravene som stilles til en begrunnelse av standpunkt karakter. Veiledningen er ment som en hjelp til å forstå de prinsipper og den tenkning som ligger til grunn for regelverket, og de krav som stilles til faglærers begrunnelse. Veiledningen er først og fremst skrevet med tanke på faglærere som skal begrunne standpunkt karakterer.

Generelle regler for saksbehandling er gitt i forvaltningsloven.

Spesielle regler for fastsetting av karakter og eventuell klage på karakter er gitt i forskrift til opplæringsloven.

Forskrift til opplæringsloven kapittel 3 omhandler vurdering

Forskrift til opplæringsloven kapittel 5 omhandler klage på karakter

FORVALTNINGSLOVEN

Forvaltningsloven inneholder regler om myndighetenes behandling av forvaltningssaker. Formålet med forvaltningsloven er blant annet å sikre individet mot at det tas vilkårlige avgjørelser i forvaltningen. For å forstå bestemmelsene om fastsetting av og klage på karakter i forskrift til opplæringsloven, bør man også ha kjennskap til sentrale bestemmelser i forvaltningsloven. Vi vil her se på noen bestemmelser som er viktige for å forstå klagers rettigheter og de krav klageinstansen setter til faglærers begrunnelse for karakter.

En del av de forhold som til vanlig reguleres av forvaltningsloven, reguleres også av forskrift til opplæringsloven. Forskrift til opplæringsloven kapittel 5 omhandler klage på karakter. Forvaltningslovens bestemmelser kommer til anvendelse der hvor ikke annet er bestemt i forskrift til opplæringsloven. Dersom det ikke er samsvar mellom reglene i forvaltningsloven og en særlov (opplæringsloven) går alltid særlovens bestemmelser foran, jf. forvaltningsloven § 1.

Eks.: I henhold til forvaltningsloven er klagefrist på enkeltvedtak 3 uker. Forskrift til opplæringsloven fastsetter fristen for klage på karakter til 10 dager.

Til vanlig skal enkeltvedtak **begrunnes**, jf. forvaltningsloven § 24. Forskrift til opplæringsloven § 5-7 sier imidlertid at den som har klagerett **kan** kreve begrunnelse for

standpunktkarakter. Dette innebærer at skolen ikke er forpliktet til uoppfordret å begrunne en hver karakter, men at elev/foresatte har krav på begrunnelse dersom han/hun ber om det.

Forvaltningslovens § 25 gir generelle bestemmelser om **innhold** i begrunnelse for enkeltvedtak. Disse bestemmelsene ligger i bunnen når standpunktkarakterer skal begrunnes:

- Begrunnelsen **skal** vise til **de regler vedtaket bygger på**. I denne forbindelse vil det først og fremst si forskrift til opplæringsloven § 3-3, som igjen viser til **læreplanen**.
- I begrunnelsen **skal** det nevnes de **faktiske forhold** som vedtaket bygger på. Dette innebærer at det må gis en konkret beskrivelse av elevens kompetanse.
- I begrunnelsen **bør** de hovedhensyn som har vært avgjørende ved utøving av skjønn nevnes.

Faglærer bør være klar over at elev/foresatte kan ha **rett til innsyn** i deler av den dokumentasjonen som ligger til grunn for karaktersetning. Partenes rett til innsyn er regulert i forvaltningsloven § 18. En part har rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter, men har vanligvis ikke innsyn i dokumenter som er utarbeidet for intern saksforberedelse. En part har imidlertid rett til innsyn også i interne dokumenter, dersom dokumentet inneholder faktiske opplysninger som har hatt betydning for avgjørelsen.

REGLER FOR FASTSETTING AV STANDPUNKTKARAKTER

Forskrift til opplæringsloven kapittel 3, ”Individuell vurdering i grunnskolen og i vidaregåande opplæring”.

Kapittel 3 i forskrift til opplæringsloven omhandler vurdering. Her finner vi blant annet de bestemmelsene som er gitt for **fastsetting av karakterer**. Ved en eventuell klage på karakter skal klageinstansen ta stilling til om disse reglene er overholdt.

I denne veiledningen er det bare vist til de bestemmelsene som er sentrale i forhold til krav til begrunnelsen for standpunktkarakterer. Oversikten er ikke uttømmende, og bestemmelsene er heller ikke gjengitt i sin helhet.

Rett til vurdering, jf. § 3-1

Elever har rett til vurdering. Retten innebærer rett til undervisningsvurdering og sluttvurdering. Elevene skal være kjent med hva som blir vektlagt i vurderingen og hva som er grunnlaget for vurderingen.

Grunnlaget for vurdering i fag, jf. § 3-3

Grunnlaget for vurdering i fag er de samlede kompetansemålene i læreplanen for det enkelte faget. I vurderingen skal det ikke tas hensyn til:

- forutsetningene til den enkelte
- fravær
- forhold knyttet til orden eller atferd

Grunnlag for vurdering i orden eller atferd, jf. § 3-5

Grunnlaget til vurdering i orden eller atferd er knyttet til skolens ordensreglement. Det skal tas hensyn til elevenes forutsetninger. Til vanlig skal det ikke legges avgjørende vekt på enkelthendelser, hvis den ikke er særlig klanderverdig eller grov.

Underveisvurdering i fag, jf. §§ 3-11 og 3-16

Underveisvurdering skal gis løpende og systematisk med sikte på faglig utvikling. Eleven har minst en gang hvert halvår rett til en samtale med kontaktlærer om sin utvikling i forhold til kompetansemålene i faget. Det skal kunne dokumenteres at underveisvurdering er gitt.

Sluttvurdering i fag, jf. § 3-17

Sluttvurderinger skal gi informasjon om kompetansen til eleven ved avslutningen av opplæringen i fag i læreplanverket.

Standpunktkarakterer i fag, jf. § 3-18

- Standpunktkarakteren må baseres på et bredt vurderingsgrunnlag som samlet viser kompetansen eleven har i faget.
- Eleven skal ha mulighet til å forbedre kompetansen sin i faget inntil standpunktkarakteren er fastsatt (det er læreren som bestemmer hvordan denne vurderingen skal skje).
- Eleven skal gjøres kjent med hva det er lagt vekt på i fastsetting av hennes/hans standpunktkarakter.
- Eleven og foresatte skal få skriftlig varsel dersom det er fare for ikke grunnlag for standpunktkarakteren i fag og ved fare for Nokså god og Lite god i orden eller atferd. Varslet skal gis så tidlig at økt innsats kan påvirke karakteren, jf. forskrift til opplæringsloven § 3-7. Varslet må gis i eget skriv, og skolen må kunne dokumentere at varsel er gitt. Etter fylte 18 år varsles ikke foresatte.
- Det skal varsles i hvert halvår. En elev som får et varsel om høsten, må varsles igjen om det på nytt er fare for manglende vurderingsgrunnlag i fag eller nedsatt karakter i orden eller i atferd.

BEGRUNNELSE FOR STANDPUNKTKARAKTEREN

Ved fastsetting av standpunktkarakter utøver læreren et faglig skjønn. Dette faglige skjønn må imidlertid utøves og begrunnes i samsvar med og innenfor de rammene som følger av forskrift til opplæringsloven og Læreplanverket for Kunnskapsløftet (LK06).

Ved klage på standpunktkarakter må faglærer gi en begrunnelse for karakteren som viser at gjeldende bestemmelser for karaktersetting er fulgt. For at klageinstansen skal kunne ta stilling til om reglene for fastsetting av karakter faktisk er fulgt, må begrunnelsen gi tilstrekkelig informasjon om hvordan vurderingen av elevens kompetanse er gjort. Vi vil her redegjøre for de krav klagenemnda for karakterer i Akershus stiller til begrunnelsen for standpunktkarakterer.

Er vurderingsgrunnlaget bredt nok?

Det må gå fram at elevene er vurdert i forhold til kompetansemålene i Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Standpunktkarakteren må baseres på et bredt vurderingsgrunnlag som samlet viser kompetansen eleven har i faget, jf. §§ 3-3 og 3-18.

Begrunnelsen må vise at vurderingsgrunnlaget har tilstrekkelig bredde i forhold til kompetansemålene for faget. Fylkesdirektøren anser det som et **minimumskrav** at eleven er vurdert i kompetansemål fra **alle** hovedområder.

Faglærer skal så langt råd er skaffe tilstrekkelig grunnlag for å vurdere kompetansen til eleven selv om stort fravær eller andre særlige grunner gjør vurdering vanskelig.

Er beskrivelsen av elevens kompetanse konkret?

Begrunnelsen skal bygge på fakta. Det må framgå at elevens kompetanse er vurdert konkret.

Det må derfor gis en tydelig beskrivelse av elevens kompetanse.

Det er ikke tilstrekkelig å vise til karakterer eleven har fått underveis i opplæringen. Generelle vendinger som for eksempel ”middels grad av måloppnåelse” gir heller ikke alene god nok beskrivelse av elevens sluttkompetanse.

Er den konkrete beskrivelsen av elevens kompetanse relatert til læreplanens kompetansemål?

Den konkrete beskrivelsen av elevens kompetanse må være relatert til læreplanens kompetansemål.

Det må ikke tas hensyn til utenforliggende forhold. Utenforliggende forhold kan være elevens forutsetninger, fravær eller forhold knyttet til orden og atferd. Innsats og lignende kan bare inngå i vurderingsgrunnlaget dersom disse klart fremgår som kompetansemål i faget.

Grunnleggende ferdigheter må ikke brukes som selvstendig vurderingsgrunnlag. Grunnleggende ferdigheter i fag er integrert i kompetansemålene der de bidrar til utviklingen av fagkompetanse.

Forholdet mellom underveis- og sluttvurdering

Underveis- og sluttvurdering har ulike formål. Underveisvurdering er vurdering **for** læring, mens sluttvurdering er vurdering **av** læring.

Underveisvurderingen skal brukes som redskap i læreprosessen og som grunnlag for tilpasset opplæring. Den skal bidra til at eleven øker kompetansen sin i fag. Gjennom underveisvurdering får lærer og elev kunnskap om elevens faglige progresjon og det kompetansenivået som eleven har oppnådd ved avslutningen av opplæringen.

Standpunktkarakterer er sluttvurdering og skal gi informasjon om kompetansen til eleven ved avslutning av opplæringen.

Standpunktkarakteren skal ikke være noe ”gjennomsnitt” av tidligere karakterer, men skal relateres til elevens kompetanse i faget på det tidspunktet standpunktkarakteren fastsettes.

Bruk av kjennetegn på måloppnåelse

Bruk av kjennetegn på måloppnåelse/vurderingskriterier kan være nyttig i vurderingsarbeidet. Slike kjennetegn/kriterier må ha tilstrekkelig bredde og være tydelig forankret i læreplanens kompetansemål.

Som konkret beskrivelse av elevens kompetanse vil en enkel avkryssing av kjennetegn på måloppnåelse/vurderingskriterier sjelden være tilstrekkelig.

Det er også viktig å merke seg at en tredeling i ”lav”, ”middels” og ”høy” kompetanse vil kreve ytterligere presiseringer som begrunnelse for en standpunktkarakter.

BEHANDLING AV KLAGER

Kapittel 5 i forskrift til opplæringsloven omhandler klage på karakter og gir bestemmelser for hvordan klage på karakter skal behandles. Forskrift til opplæringsloven § 5-12 omhandler klage på standpunktkarakter og inneholder en rekke bestemmelser for hvordan slike klager skal behandles.

Den som har klagerett skal opplyses om klageretten, om hva klagen skal inneholde og om klagefrist, jf. forskrift til opplæringsloven § 5-4.

Fristen for å klage er 10 dager og skal regnes fra det tidspunkt klager ble gjort kjent med eller burde ha gjort seg kjent med karakteren. Fristen avbrytes dersom klager ber om begrunnelse for karakteren, jf. forskrift til opplæringsloven § 5-5.

Den som har klagerett kan innenfor klagefristen kreve begrunnelse for karakteren. Begrunnelsen skal gis av en faglærer som har tatt del i karakterfastsettingen, jf. forskrift til opplæringsloven § 5-7.

Når klagen oversendes klagenemnda, skal faglærers redegjørelse for karakteren og uttalelse fra rektor om skolens saksbehandling følge med. Klager skal ha kopi, jf. forskrift til opplæringsloven § 5-12.

I forskrift til opplæringsloven § 5-12 heter det at klageinstansen bare skal ta stilling til om gjeldende regler for karakterfastsetting er fulgt. Klagenemnda kan imidlertid ta stilling til alle sider ved dette spørsmålet, også forhold som ikke er tatt opp av klager.

Det er tilstrekkelig vilkår for medhold at klagenemnda finner at det kan **reises tvil** om hvorvidt gjeldende regler er overholdt, jf. forskrift til opplæringsloven § 5-12. **Dersom klagenemnda er i tvil om hvorvidt reglene er fulgt, får klager medhold.**

Klageinstansen skal presisere hvilke regler som ikke er overholdt. Kommer klagenemnda til at gjeldende regler er overholdt, blir klagen ikke tatt til følge, og karakteren blir da stående. Avgjørelsen er endelig og kan ikke påklages, jf. forskrift til opplæringsloven § 5-12.

Ved medhold i klage på standpunktkarakter sendes saken tilbake til skolen. Rektor og faglærer foretar en ny vurdering. Rektor setter endelig karakter, jf. forskrift til opplæringsloven § 5-12. Det er ikke slik at medhold nødvendigvis innebærer at karakteren skal endres. I henhold til forskriftens § 5-3 kan klagebehandlingen føre til: ***”at karakteren blir stående eller til at denne blir endra til gunst eller ugunst for klagaren.”***

Den nye avgjørelsen skal begrunnes, jf. forskrift til opplæringsloven § 5-3. Den nye avgjørelsen er endelig og kan ikke påklages.